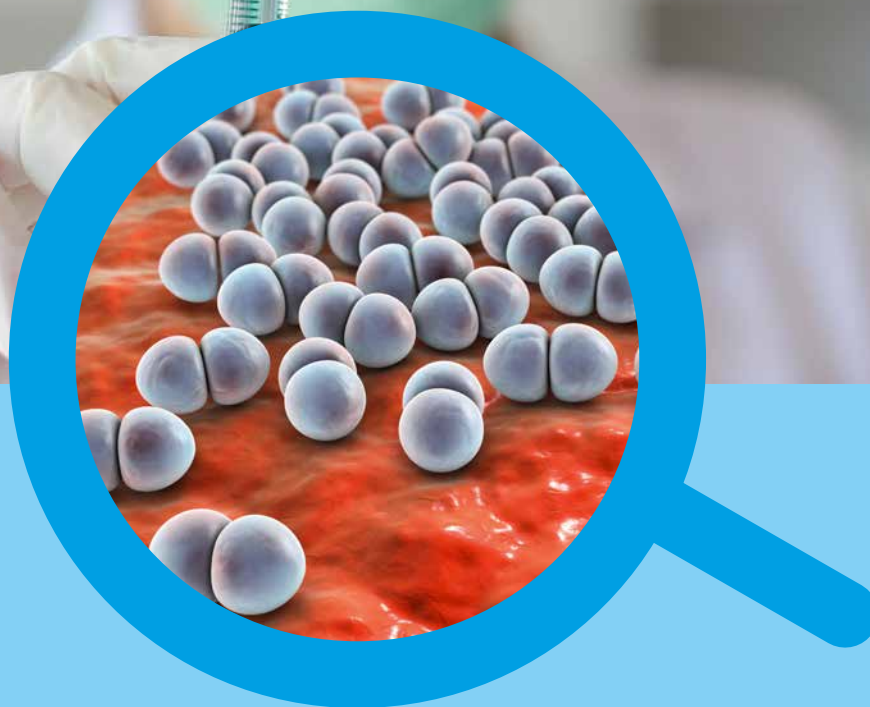

IN DIT MEDISCHE DOSSIER:

- » WAT ZIJN PNEUMOKOKKEN?
- » NIEUW VACCINATIEPROGRAMMA: WAAROM JUIST NU?
  - » WAT GA JIJ DOEN?
- » DEZE VRAGEN KUN JE VERWACHTEN

MARINA HEIJ | BRON: RIVM

Belangrijke rol voor doktersassistenten

PNEUMOKOKKENVACCINATIE DIT NAJAAR VAN START

IN ALLE HECTIEK ROND HET CORONAVIRUS ZOU JE HAAST VERGETEN DAT HET NATIONAAL PROGRAMMA PNEUMOKOKKENVACCINATIE VOLWASSENEN (NPPV) ERAAN ZIT TE KOMEN. IN DIT MEDISCH DOSSIER OVER PNEUMOKOKKEN WORD JE ALVAST EEN BEETJE VOORBEREID.

Wat moet ik doen als ik na de pneumokokkenprik ziek word? En waar is die eigenlijk goed voor? Ik krijg toch al een griepvaccinatie? Dat zijn zomaar enkele vragen die je kunt verwachten, als dit najaar de uitnodiging voor de pneumokokkenprik is verstuurd. Het is dus belangrijk dat je weet wat dit vaccinatieprogramma inhoudt en wat je nu al in gang kunt zetten. ‘Helemaal nu huisartsenpraktijken extra onder druk staan vanwege corona, kun je maar beter op tijd met de voorbereidingen beginnen. Doktersassistenten en hun huisartsen hebben weliswaar al veel ervaring met de jaarlijkse griepvaccinatie, maar dit is een nieuw vaccinatieprogramma. Dat roept altijd vragen op. Maar eerst: wat zijn pneumokokken en waarom wordt juist nu met het NPPV gestart?’

BACTERIËN

Pneumokokken zijn bacteriën die in de neus- en keelholte voorkomen. Er zijn negentig verschillende typen pneumokokken. Ze veroorzaken niet altijd ziekte. Als iemand pneumokokken bij zich heeft maar er zelf niet ziek van wordt, spreek je van dragerschap. Dit komt het meest voor bij jonge kinderen.

Door hoesten, niezen en speekseldruppeltjes kunnen de bacteriën zich verspreiden. Dit kan ook door mensen die zelf niet ziek zijn. Andere mensen kunnen via direct contact (bijvoorbeeld zoenen en handen geven) of via inademen van druppels vanuit de bovenste luchtwegen besmet raken en ziek worden. De pneumokok is dus geen bacterie zoals bijvoorbeeld salmonella, die zich in etenswaren vermenigvuldigt. Het zit echt in de mensen zelf.

PNEUMOKOKKENZIEKTEN

Pneumokokken kunnen verschillende ziekten veroorzaken. De bacterie kan zich verspreiden naar het middenoor, de neusbijholten of de longen. Dit leidt dan tot oor-, bijholte- of longontsteking. Soms dringen pneumokokken de bloedbaan binnen en verspreiden zich via het bloed (bacteriëmie). Dan spreken we van invasieve pneumokokkenziekten. Deze kunnen leiden tot longontsteking, bloedvergiftiging (sepsis) en hersenvliesontsteking (meningitis).

Vooraf jonge kinderen en volwassenen vanaf 60 jaar hebben een verhoogde kans op een pneumokokkenziekte. Daarnaast zijn er nog medische risicogroepen, zoals mensen zonder functionerende milt of die sikkelcelziekte hebben. Elk jaar worden 6000 mensen van 60 jaar en ouder opgenomen met een pneumokokkenziekte. Van deze 6000 mensen overlijden er 900. De pneumokokkenprik kan 800 opnames en 120 sterfgevallen voorkomen.

WAAROM JUIST NU?

In 2018 heeft de Gezondheidsraad de staatssecretaris van het ministerie van VWS geadviseerd om behalve kinderen ook volwassenen te gaan vaccineren tegen pneumokokken. Naar aanleiding van dat advies wordt het programma dit najaar ingevoerd. Er is dus geen urgente aanleiding, zoals een hoger sterfteaantal door pneumokokken.

HET PROGRAMMA

De pneumokokkenprik voor jonge kinderen beschermt tegen 10 typen pneumokokken, de prik voor volwassenen tegen 23 typen. Met deze vaccinatie krijgen volwassenen van zestig jaar en ouder extra bescherming tegen longontsteking aangeboden. De prik komt dus bij de al bestaande griepvaccinatie die beschermt tegen griep en de ernstige gevolgen daarvan, zoals een longontsteking.

Het NPPV is gebaseerd op leeftijd. Volwassenen krijgen op 60-jarige leeftijd een uitnodiging met een herhaling bij 65, 70 en 75 jaar. Dit omdat het vaccin na 5 jaar is uitgewerkt. Om mensen uit de oudere leeftijdsgroepen ook in te laten stromen, worden dit najaar én de jaren daarna ook alle mensen van 65, 70 en 75 jaar uitgenodigd. Na vijf jaar is de volledige doelgroep een keer uitgenodigd. De Gezondheidsraad adviseert om na het 75e jaar geen herhaling

meer aan te bieden, omdat het vaccin daarna naar verwachting minder effect heeft.

WAT GA JIJ DOEN?

Wat er van jou wordt verwacht, zal per huisartspraktijk verschillen. Je taken zullen vergelijkbaar zijn met die voor de griepvaccinatie, zoals de eerste selectie van patiënten in het HIS maken en uitnodigingen versturen. Via de SNPG, die ook alles rondom de griepvaccinatie regelt, krijgt jouw praktijk medio augustus posters en een soort ‘bureaukaart’. Op deze kaart kun je aflezen wie wanneer wordt uitgenodigd en wat de antwoorden op de meest gestelde vragen zijn.

Afhankelijk van jouw rol in de praktijk wordt er misschien nog meer van je verwacht. Denk aan vaccins bestellen, het plannen van de spreekuren en het geven van de pneumokokkenprik als het zover is. In dit dossier vind je een lijst met mogelijke vragen die je van je patiënten kunt verwachten. Tot slot: net als de griepvaccinatie is de pneumokokkenprik vrijwillig. Patiënten hoeven deze vaccinatie niet te halen, maar dan lopen ze uiteraard meer risico op een longontsteking of een andere ernstige pneumokokkenziekte.

In verband met de corona-uitbraak heeft de Gezondheidsraad een nieuw advies uitgebracht over de te vaccineren doelgroep. Het ministerie van VWS neemt hierover een besluit. Meer informatie op nvda.nl en gezondheidsraad.nl (zoek op pneumokokken).

TIJDSPAD PNEUMOKOKKENVACCINATIE 2020

Mei	Selecteren
Juni	Plannen en bestellen
Augustus	Startpakket SNPG
Augustus/september	Selecteren patiënten
September/oktober	Uitnodigen
Oktober/november	Vaccineren en registreren
December/januari 2021	Verantwoorden

VRAGEN DIE JIJ VAN JE PATIËNT KUNT VERWACHTEN - EN DE ANTWOORDEN

1. **WAT ZIJN PNEUMOKOKKEN?** Pneumokokken zijn bacteriën die verschillende ziekten kunnen veroorzaken, zoals een longontsteking, bloedvergiftiging of hersenvliesontsteking.
2. **IS HET VACCIN VEILIG?** Een vaccin wordt pas geregistreerd en gebruikt als er uitgebreid onderzoek naar is gedaan. Ook het pneumokokkenvaccin is volgens strenge internationale eisen getest en veilig bevonden. De werking van alle vaccins wordt voortdurend in de gaten gehouden.
3. **WANNEER KRIJG IK EEN UITNODIGING?** Dat is in het jaar dat u 60, 65, 70 of 75 jaar wordt. Omdat het vaccin na 5 jaar minder goed werkt, krijgt u tot en met 70 jaar elk jaar een nieuwe uitnodiging.
4. **WAAROM ZOU IK DE PNEUMOKOKKENPRIK NEMEN?** De pneumokokkenprik verkleint de kans op een (ernstige) pneumokokkenziekte. En de pneumokokkenprik verkleint de kans dat u eerder overlijdt door (de gevolgen van) een ernstige pneumokokkenziekte. De pneumokokkenprik geeft weinig bijwerkingen en is een veilig vaccin.
5. **ZIJN ER OOK NADELEN?** De pneumokokkenprik beschermt alleen tegen de 23 meest voorkomende typen. Soms treden er (milde) bijwerkingen op (zie vraag 8).
6. **IK NEEM NOOIT EEN GRIEPPRIK. KAN IK WEL DE PNEUMOKOKKENPRIK KRIJGEN?** Ja, dat kan.
7. **KRIJG IK NET ALS VOOR DE GRIEPPRIK ELK JAAR EEN UITNODIGING?** Bij de griep is jaarlijkse vaccinatie belangrijk. Griep wordt elk jaar door andere typen griepvirus veroorzaakt. Daarom is het vaccin ook elk jaar anders. Pneumokokken veranderen niet. En het vaccin werkt vijf jaar. Daarom is vaccinatie maar één keer in de vijf jaar nodig.
8. **WELKE (ERNSTIGE) BIJWERKINGEN KAN IK VERWACHTEN?** Net als na elke andere vaccinatie kunnen bijwerkingen optreden, zoals lichte koorts en spierpijn. Ook kan de plaats van de prik op de arm de eerste dag pijnlijk, rood of dik zijn. Dit gaat binnen één tot twee dagen over. Bijwerkingen ontstaan doordat het lichaam bezig is met het opbouwen van afweer. Bijwerkingen zijn dus een signaal dat het vaccin werkt. Bijwerkingen zoals ernstige allergische reacties komen zelden voor.
9. **IS ER EEN GROTERE KANS OP BIJWERKINGEN ALS JE DE GRIEPPRIK EN DE PNEUMOKOKKENPRIK TEGELIJKERTIJD DOET?** Nee. De arm waarin de pneumokokkenprik gegeven wordt, kan wel wat pijnlijker zijn dan de arm van de griepvaccinatie. Dit is ook het geval wanneer de griepvaccinatie en de pneumokokkenprik op verschillende dagen worden gegeven.

10. **WAAROM KAN NIET IEDEREEN IN 2020 WORDEN INGEËNT? DAT GEBEURT TOCH OOK BIJ DE JAARLIJKSE GRIEPPRIK.** Het NPPV is gebaseerd op leeftijd. De komende jaren krijgen telkens die mensen die dat jaar 60, 65, 70 en 75 jaar worden een uitnodiging voor de pneumokokkenprik. Hierdoor is er ieder jaar een ongeveer gelijk aantal deelnemers aan het NPPV. Voor dit aantal deelnemers zijn voldoende vaccins beschikbaar en kan de logistiek goed geregeld worden. Iedereen in de leeftijd van 60 tot en met 75 jaar ontvangt dus binnen vijf jaar een eerste uitnodiging voor de pneumokokkenprik.
11. **IK VAL NIET IN DE DOELGROEP. KAN IK MIJ DAN TOCH LATEN VACCINEREN?** Het advies is om te wachten tot u door de huisarts wordt uitgenodigd voor een pneumokokkenprik. De prik is dan ook gratis. Laat u zich buiten het NPPV om vaccineren, dan is (later) instromen binnen het programma misschien niet meer mogelijk. Als u nu zelf een vaccin koopt moet u rekening houden met de periode tussen de twee vaccinaties. Als u te vroeg opnieuw gevaccineerd wordt, kan het zijn dat u minder goed beschermd bent. Daarnaast is de kans op bijwerkingen groter.
12. **IS ER EEN GEZONDHEIDSRISICO VOOR MENSEN DIE NIET DIRECT IN 2020 WORDEN UITGENODIGD?** Nee, in Nederland is het aantal patiënten met een pneumokokkenziekte al jaren ongeveer hetzelfde.
13. **IK BEN 76 EN WORD NIET GEVACCINEERD. HEB IK DIT ECHT NIET NODIG?** De Gezondheidsraad heeft geadviseerd om na het 75e jaar geen herhaling meer aan te bieden, omdat het vaccin op die leeftijd naar verwachting minder effect heeft. Wilt u zich toch laten vaccineren, vraag dan de huisarts of dit mogelijk is. U moet het vaccin dan zelf betalen.
14. **WORDT DE PNEUMOKOKKENPRIK ALTIJD SAMEN MET DE GRIEPPRIK GEGEVEN?** Dat bepaalt de huisarts. Voor patiënten is het handiger omdat ze in de meeste gevallen maar één keer naar de praktijk hoeven te komen. Voor de huisartspraktijk bespaart het tijd en kosten.
15. **WANNEER MAG JE GEEN PNEUMOKOKKENPRIK?** Als u na een eerdere pneumokokkenvaccinatie een allergische reactie hebt gekregen, is het beter om niet gevaccineerd worden. Redenen om de prik uit te stellen zijn:
  - als u op het moment van de prik koorts heeft;
  - als u binnen 48 uur na de prik geopereerd wordt;
  - als u behandeld wordt of bent met chemotherapie of recentelijk een beenmergtransplantatie heeft gehad. Bespreek met de huisarts wat een beter moment is voor de pneumokokkenprik.
16. **WAT IS DE KANS OP EEN PNEUMOKOKKENZIEKTE ZONDER VACCINATIE?** Elk jaar worden 6.000 mensen van 60 jaar en ouder opgenomen met een pneumokokkenziekte. Van deze 6000 mensen overlijden er 900. De pneumokokkenprik kan 800 opnames en 120 sterfgevallen voorkomen.
17. **IK KRIJG ALTIJD EEN UITNODIGING VOOR DE GRIEPPRIK, OMDAT IK DAAR IN EEN RISICOGROEP VAL. HOE KAN HET DAT IK DAN NU GEEN UITNODIGING KRIJG VOOR DE PNEUMOKOKKENPRIK?** De uitnodiging voor de pneumokokkenprik is uitsluitend gebaseerd op leeftijd. Er is geen advies om mensen met ziekten zoals diabetes, longziekten en hartziekten te vaccineren in het programma, zoals bij de griepvaccinatie wel het geval is. Mensen met een medische indicatie voor de pneumokokkenvaccinatie, zoals mensen met sikkelziekte of mensen zonder milt, komen wel in aanmerking voor een pneumokokkenprik. Dit valt buiten het NPPV.
18. **MOET IK MIJ VERPLICHT LATEN VACCINEREN?** Nee, dat hoeft niet. Er zijn voor- en nadelen, maar iedereen mag zelf afwegen of hij/zij zich wil laten vaccineren. •

SAMENWERKINGSPARTNERS PNEUMOKOKKENVACCINATIE

- » Nederlandse Vereniging van Doktersassistenten (NVDA)
- » Stichting Nationaal Programma Grieppreventie (SNPG)
- » Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV)
- » Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG)
- » Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)